

CO MUSISZ WIEDZIEĆ O HIV I AIDS

BEZ WZGLĘDU NA TO,
GDZIE MIESZKASZ I PRACUJESZ

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	3
NAJWAŻNIEJSZE INFORMACJE O HIV I AIDS.....	4
FAKTY I MITY.....	6
HIV I AIDS W MIEJSCU PRACY.....	10
HIV I AIDS A PIERWSZA POMOC.....	13
HIV I AIDS A SEKS.....	15
HIV I AIDS A NARKOTYKI.....	18
HIV I AIDS A PRZEKŁUWANIE USZU I INNYCH CZĘŚCI CIAŁA.....	19
HIV I AIDS A DZIECI.....	20
HIV A CIĄŻA.....	21
PODRÓŻOWANIE ZA GRANICĘ.....	22
TEST W KIERUNKU HIV.....	23
SŁOWNICZEK.....	25

WYDANIE IX, ZMIENIONE I UAKTUALNIONE

WARSZAWA 2013

Wersja polska została opracowana za zgodą GlaxoSmithKline

PRZEKŁAD: KATARZYNA WALKOWSKA-IWIĄSKA

KONSULTACJA MEDYCZNA: ANNA MARZEC-BOGUSŁAWSKA,

DOROTA ROGOWSKA-SZADKOWSKA

REDAKCJA JĘZYKOWA: IWONA GAŚSIOR

ISBN 978-83-87068-31-8

WPROWADZENIE

*Dlaczego powinniśmy
wiedzieć więcej na temat
HIV i AIDS?*

Liczba osób zakażonych HIV wciąż wzrasta. Nielezione zakażenie HIV prowadzi do AIDS. Wbrew obiegowej opinii na ryzyko zakażenia HIV narażeni mogą być wszyscy – bez względu na wiek, płeć, orientację seksualną, religię i rasę. W związku z tym, wiedza na temat HIV i AIDS jest niezbędna każdemu człowiekowi.

*Dlaczego powinniśmy
znać podstawowe
kwestie dotyczące
HIV i AIDS
w miejscu pracy?*

Od początku trwania epidemii włożono dużo wysiłku i przeznaczono wiele środków na walkę z HIV i AIDS. Zaprocentowało to ogromnymi postępami w leczeniu zakażeń HIV. Dziś, dzięki nowoczesnej terapii antyretrowirusowej, zakażenie nie powinno już kojarzyć się z szybko i nieuchronną śmiercią. Obecnie osoby zakażone, które przyjmują leki antyretrowirusowe (ARV), mogą normalnie pracować, zakładać rodziny, mieć zdrowe dzieci. Jeśli są pod stałą opieką specjalisty i są leczone zgodnie ze wska-

zaniami medycznymi, żyją tak długo, jak osoby niezakażone.

Wiele osób żyjących z HIV nie mówi o swoim zakażeniu innym ludziom w obawie przed ich reakcją. Nawet rodziny i partnerzy życiowi tych osób spotykają się z brakiem zrozumienia oraz dyskryminacją, zarówno w pracy, jak i życiu prywatnym. Nie powinno tak być!

Broszura „Co musisz wiedzieć o HIV i AIDS bez względu na to, gdzie mieszkasz i pracujesz” została przygotowana, by przedstawić najważniejsze informacje o HIV i AIDS. Zebrany w niej materiał zawiera odpowiedzi na wiele pytań dotyczących tego, jak zapobiegać zakażeniu HIV. Znajomość faktów umożliwia zabezpieczenie siebie przed zakażeniem, a także wspieranie osób żyjących z HIV.

NAJWAŻNIEJSZE INFORMACJE O HIV I AIDS

Jeśli zamierzasz przeczytać tylko jeden rozdział broszury – wybierz ten!

Przedstawia on najważniejsze fakty związane z HIV i AIDS.

*Co to jest
HIV i AIDS?*

HIV TO SKRÓT OD ANGIELSKIEJ NAZWY HUMAN IMMUNODEFICIENCY VIRUS, CO W JĘZYKU POLSKIM OZNACZA: LUDZKI WIRUS NABYTEGO NIEDOBORU (UPOŚLEDZENIA) ODPORNOŚCI.

Nasz organizm wyposażony jest w mechanizm obronny – układ immunologiczny (odpornościowy), który zwalcza infekcje wirusowe oraz inne choroby. HIV powoli go osłabia, aż do zupełnego zniszczenia (jeśli nie zostanie włączone specjalistyczne leczenie u pacjenta). Wirus może długo (średnio 8–10 lat) dokonywać uszkodzeń w układzie immunologicznym, zanim osoba zakażona zacznie chorować. Osoba żyjąca z wirusem może przez wiele lat czuć się dobrze i nie wiedzieć o swoim zakażeniu. HIV nie widać – nie wpływa on na wygląd osoby zakażonej. To, że ktoś jest seropozytywny, nie musi oznaczać, że ma AIDS, ani że wkrótce będzie poważnie chory.

AIDS TO SKRÓT OD ANGIELSKIEJ NAZWY ACQUIRED IMMUNODEFICIENCY SYNDROME, CO JĘZYKU POLSKIM OZNACZA: ZESPÓŁ NABYTEGO NIEDOBORU (UPOŚLEDZENIA) ODPORNOŚCI.

AIDS nie jest pojedynczą chorobą, lecz zespołem różnych chorób, które atakują osoby zakażone HIV. Są to choroby wskaźnikowe, tzw. zakażenia oportunistyczne. Wiele z nich występuje powszechnie i nie są szczególnie groźne dla osób z nieuszkodzonym układem immunologicznym. Jednak dla kogoś z niedoborem odporności mogą być śmiertelne. Lekarz specjalista rozpoznaje u pacjenta AIDS na podstawie występowania tych chorób oraz poziomu wiremii, czyli ilości wirusa we krwi. W wielu przypadkach, nawet gdy układ immunologiczny jest poważnie uszkodzony lub gdy rozpoznano już AIDS, część osób czuje się na tyle dobrze, że może nadal wykonywać swoją pracę.

W jaki sposób HIV przenosi się z jednej osoby na drugą?

ISTNIEJĄ TRZY DROGI ZAKAŻENIA HIV:

- kontakty seksualne z penetracją (waginalne, analne, oralne) bez zastosowania zabezpieczenia (prezerwatywy). (Szczegółowe informacje na stronie 15).
- przedostanie się zakażonej krwi innej osoby do naszego krwiobiegu, np.: poprzez używanie tych samych igieł i strzykawek przez więcej niż jedną osobę, transfuzje krwi i preparatów krwiopochodnych. (Szczegółowe informacje na stronach: 9, 18, 19).
- w czasie ciąży, porodu lub podczas karmienia piersią matka zakażona HIV może zakażać swoje dziecko. (Szczegółowe informacje na stronie 21).

W codziennych kontaktach (zarówno zawodowych, jak i towarzyskich) nie ma ryzyka zakażenia się HIV

- HIV nie można się zakażać przez dotykanie drugiej osoby, podawanie ręki, ściskanie lub całowanie. Kontakt ze łzami drugiej osoby także nie spowoduje zakażenia HIV.
- Nie można się zakażać wirusem przez pływanie w tym samym basenie, korzystanie ze wspólnej toalety, dzielenie się jedzeniem, wspólne korzystanie ze sztućców, naczyń i książek.
- Przy zachowaniu podstawowych zasad higieny, można bez obaw mieszkać i pracować razem z osobą seropozytywną.
- HIV nie można zakażać się w taki sam sposób, jak przeziębieniem czy grypą. HIV nie przenosi się poprzez kaszel lub kichanie.
- Nie można się zakażać HIV od psów, kotów i innych zwierząt.
- Owady (w tym komary) nie przenoszą HIV.
- Istnieje niewielkie ryzyko zakażenia się HIV przez korzystanie ze wspólnej maszyny do golenia lub szczoteczki do zębów ze względu na to, że może znajdować się na nich krew.

FAKTY I MITY

Obalamy mity i podajemy fakty

1. CZY PRAWDĄ JEST, ŻE PROBLEM AIDS NALEŻY JUŻ DO PRZESZŁOŚCI?

Nie jest to prawdą. Ponad 7 tys. osób na świecie każdego dnia zakaża się HIV, a około 5 tys. osób umiera z przyczyn związanych z HIV i AIDS. W Polsce co roku wykrywanych jest około 800–1200 zakażeń: codziennie średnio 2–3 osoby dowiadują się o swoim zakażeniu.

Epidemia na świecie trwa od ponad 30 lat. Mimo działań zapobiegawczych oraz programów edukacyjnych kierowanych do społeczeństwa, liczba nowych zakażeń stale rośnie, a prognozy wskazują, że ta tendencja będzie się utrzymywać. Wiele osób nie dostrzega potencjalnego niebezpieczeństwa związanego ze swoim zachowaniem i bagatelizuje ryzyko zakażenia, które wystąpiło w przeszłości.

2. DLACZEGO ZAGADNIENIOM HIV I AIDS POŚWIĘCA SIĘ TYLKO UWAGI I TRAKTUJE W INNY SPOSÓB NIŻ POZOSTAŁE CHOROBY PRZEWLEKŁE?

HIV i AIDS stanowi kontrowersyjny temat przede wszystkim ze względu na fakt przeniesienia się zakażenia przez kontakty seksualne, a także przez iniekcje (zastrzyki) wykonywane niesterylnym sprzętem.

Omawianie tych tematów budzi wiele emocji, a brak rzetelnej wiedzy jest nierzadko powodem dyskryminacji osób zakażonych. Zagadnienia dotyczące HIV i AIDS często są przedstawiane przez środki masowego przekazu w sensacyjny sposób. W wyniku takich działań osoby żyjące z HIV oraz ich najbliżsi stają się obiektem uprzedzeń i obaw, które nie towarzyszą innym chorobom.

3. CZY NAPRAWDĘ KAŻDY MOŻE SIĘ ZAKAZIĆ HIV?

Tak. Każdy – bez względu na wiek, płeć, orientację seksualną, religię, czy rasę – kto odbywa stosunek płciowy bez zabezpieczenia lub podejmuje inne ryzykowne zachowania (jak na przykład stosowanie wspólnych igieł i strzykawek przy zażywaniu narkotyków i innych środków, jak np. sterydów, anaboliów itp.), jest narażony na zakażenie. Epidemia objęła wszystkie państwa świata. W niektórych z nich poziom zakażeń jest wyższy niż w pozostałych. Także główne drogi przenoszenia się HIV różnią się w zależności od kraju. W niektórych państwach przeważają zakażenia wśród osób przyjmujących narkotyki w iniekcjach, w innych – te, będące następstwem kontaktów seksualnych. Na początku epidemii w Polsce problem HIV dotyczył głównie osób używających narkotyki drogą iniekcji. Teraz główną drogą zakażenia w naszym kraju są kontakty seksualne.

4. CZY HIV PRZENOSI SIĘ PRZEZ POCALUNEK?

Nie doniesiono o żadnym takim przypadku. Ślina nie jest zakaźna. Zakaźna jest krew, która np. w wyniku uszkodzenia śluzówki w jamie ustnej, może znaleźć się w ślinie.

5. CZY HIV PRZENOSI SIĘ PODCZAS STOSUNKU ORALNEGO?

Tak, choć kontakty oralne są najmniej ryzykowną formą aktywności seksualnej. Błona śluzowa jamy ustnej może jednak ulec mikro-urazom. Nie powinno się więc dopuszczać do kontaktu błony śluzowej z nasieniem, wydzieloną pochwy lub krwią. Gdy jednak do takiej sytuacji dojdzie, trzeba możliwie szybko wypluć i wypłukać usta dużą ilością wody lub innych płynów, z wyjątkiem alkoholu!

6. CZY RYZYKO ZAKAŻENIA HIV JEST TAKIE SAMO DLA Kobiet I MĘŻCZYZN?

Nie. Ryzyko zakażenia jest znacznie większe dla kobiety podczas stosunku z zakażonym

mężczyzną, niż dla mężczyzny podczas stosunku z zakażoną kobietą. W trakcie kontaktu seksualnego bez użycia prezerwatywy, jeśli dochodzi do wytrysku w pochwie, duża powierzchnia błony śluzowej ma długotrwały kontakt z zakażoną spermą. Dodatkowo wszelkie najdrobniejsze skaleczenia, otarcia lub uszkodzenia śluzówki wynikające np. z występowania innych chorób przenoszonych drogą płciową, mogą ułatwić проникnięcie wirusa do organizmu.

U mężczyzny wrażliwa na zakażenie HIV powierzchnia błon śluzowych jest znacznie mniejsza, a kontakt z wydzielinami narządów płciowych zakażonej kobiety trwa tyle, ile trwa kontakt seksualny, a więc znacznie krócej.

7. CZY PRZYCYNĄ AIDS NAPRAWDĘ JEST HIV?

Tak. Naukowo udowodniono, że wirus HIV wywołuje AIDS.

8. JAK LECZYMY HIV I AIDS?

Zydowudyna była pierwszym lekiem antyretrowirusowym (ARV) zastosowanym w połowie lat 80. do leczenia zakażenia HIV. Obecnie w leczeniu stosuje się kombinacje kilku leków antyretrowirusowych, tzw. HAART (ang. *Highly Active Antiretroviral Therapy* – wysoce skuteczna terapia antyretrowirusowa). Dobór leków ARV jest indywidualny dla każdego pacjenta i zależy od jego wieku, płci, stanu zdrowia, rodzaju wykonywanej pracy, sytuacji rodzinnej, ale też od innych przebytych chorób. Wczesne wykrycie zakażenia pomaga wydłużyć życie. Zakażenia nie można wyleczyć, nie można też usunąć wirusa z organizmu. Jednak sumiennie stosując się do wymogów terapii antywirusowej, można żyć tak samo długo, jak osoby niezakażone. W Polsce leczenie antyretrowirusowe finansowane jest z budżetu Ministra Zdrowia w ramach programu zdrowotnego pt. „Leczenie anty-

retrowirusowe osób żyjących z HIV w Polsce”. Opiekę nad pacjentami sprawują specjalistyczne ośrodki, których lista znajduje się na stronie internetowej Krajowego Centrum ds. AIDS (www.aids.gov.pl).

9. CZY ISTNIEJE SZCZEPIONKA CHRONIĄCA PRZED ZAKAŻENIEM HIV?

Nie. Od wielu lat trwają badania naukowe i kliniczne w tym zakresie. Dotychczasowe doświadczenia nie wskazują, by możliwe było szybkie znalezienie bezpiecznej i skutecznej szczepionki. Jej wynalezienie stanowiłoby przełom w walce z epidemią. Ale na to trzeba jeszcze poczekać.

10. CZY ISTNIEJE LEK, KTÓRYM MOŻNA CAŁKOWICIE WYLECZYĆ AIDS?

Nie. W chwili obecnej jedynie zapobieganie jest skutecznym sposobem zahamowania

rozprzestrzeniania się zakażenia HIV. W praktyce oznacza to bezpieczniejszy seks – zawsze z użyciem prezerwatywy, nieużywanie wspólnych igieł czy strzykawek w przypadku zażywania narkotyków lub innych substancji w iniekcjach. Leki antyretrowirusowe pozwalają zmniejszyć ilość wirusa w organizmie osoby zakażonej, dzięki czemu nie dochodzi do masowego uszkodzenia układu immunologicznego, co pozwala na życie do starości i naturalnej śmierci.

11. CZY WIRUS HIV MOŻE PRZETRWĄĆ POZA ORGANIZMEM CZŁOWIEKA?

Nie, HIV ginie poza organizmem człowieka. Wysokie temperatury szybko go niszczą – po 30 minutach w temperaturze 56°C – wirus ginie. HIV jest wrażliwy na działanie powszechnie stosowanych środków dezynfekujących m.in. zawierających chlor.

12. W JAKI SPOSÓB MOŻNA OKAZAĆ POMOC LUB WESPRZEĆ KOGOŚ ŻYJĄCEGO Z HIV LUB CHOREGO NA AIDS?

Potrzeby przyjaciela, członka rodziny czy kolegi z pracy zakażonego HIV lub chorego na AIDS są takie same, jak innych ludzi. Osoby żyjące z HIV i AIDS pragną, aby okazywano im zrozumienie i miłość, potrzebują też poczucia bezpieczeństwa. Najlepszym wyjściem jest po prostu traktowanie ich w taki sam sposób, w jaki traktuje się osoby zdrowe.

13. CZY TRANSFUZJA KRWI JEST BEZPIECZNA?

Na początku epidemii HIV, gdy wiedza o wirusie była znacznie mniejsza i nie było dobrej, specjalistycznej diagnostyki wykrywającej zakażenie, wiele osób na świecie zakażono przez podawanie krwi lub jej preparatów zawierających wirusa (np. czynnikiem krzep-

nięcia VIII używanym w leczeniu hemofilii). Od wielu lat w większości krajów, w tym również w Polsce, krew używana do transfuzji i przygotowywania preparatów krwio-pochodnych jest badana na obecność HIV. W każdej porcji krwi oddawanej w stacjach krwiodawstwa poszukuje się przeciwciał anty-HIV, a także materiału genetycznego wirusa HIV RNA.

14. CZY BYCIE DAWCĄ KRWI JEST BEZPIECZNE?

Tak – nie można zakazić się HIV oddając krew. W Polsce używa się wyłącznie jednorazowego sprzętu. Nie należy oddawać krwi, jeśli nie ma się pewności, jakiego sprzętu używa się w danym kraju. Nie powinno się także oddawać krwi, jeśli podjęto się ryzykowne zachowania. W takiej sytuacji warto wykonać test w jednym z punktów konsul-

tacyjno-diagnostycznych (PKD), w których badania wykonywane są bez skierowania, bezpłatnie, a co najważniejsze – anonimowo. Lista PKD znajduje się na stronie www.aids.gov.pl.

15. CZY WIZYTA U DENTYSTY NIESIE RYZYKO ZAKAŻENIA?

Leczenie dentystyczne nie stanowi żadnego ryzyka pod warunkiem, że wszystkie narzędzia są sterylizowane lub dezynfekowane po każdym pacjencie. Jeśli ma się jakiegokolwiek zastrzeżenia dotyczące postępowania swojego dentysty, należy z nim o tym porozmawiać. Każdy lekarz powinien stosować te same zasady ostrożności wobec wszystkich pacjentów, by zapewnić zarówno im, jak i sobie, całkowite bezpieczeństwo.

HIV I AIDS W MIEJSCU PRACY

Może się wydawać, że praca z osobą żyjącą z HIV lub chorą na AIDS jest niebezpieczna. Zdarza się, że taka sytuacja budzi obawy lub niepokoje. Są one jednak nieuzasadnione. Po przeczytaniu tego rozdziału zrozumiesz dlaczego.

Czy osoby żyjące z HIV lub chore na AIDS mogą dalej pracować?

Większość osób żyjących z HIV jest w stanie normalnie pracować. Praktycznie nie ma zawodów, których nie powinny wykonywać. Leki ARV sprawiają, że ilość wirusa w ich organizmie spada do poziomu, przy którym przeniesienie zakażenia na inną osobę jest mało prawdopodobne.

Co mogą zrobić pracodawcy?

W krajach, w których liczba osób zakażonych HIV jest duża, organizowane są szkolenia edukacyjne, dzięki którym pracodawcy uaktualniają wiedzę pracowników o HIV i AIDS. Pracodawcy, jeżeli znają status serologiczny pracownika, mogą uwzględnić stan jego zdrowia podczas określania zakresu obowiązków. Jednak osoba zakażona HIV nie jest zobowiązana do informowania o swoim statusie serologicznym ani swojego pracodawcy, ani współpracowników.

Praca z osobą, która ma HIV lub AIDS

HIV I AIDS W NAJWIĘKSZYM STOPNIU DOTYKA LUDZI W WIEKU PRODUKCYJNYM.

Osoby żyjące z HIV miewają trudności z wykonywaniem swoich obowiązków zawodowych lub ze znalezieniem nowej pracy. Czasem powodem jest stan ich zdrowia, ale znacznie częściej wiąże się to z brakiem akceptacji pracodawców lub współpracowników, nierzadko wynikającym z niewiedzy.

Osoby zakażone HIV powinny mieć możliwość kontynuowania pracy, a ich relacje z kolegami i szefem nie powinny ulegać zmianie.

Osobom, które chorują przewlekłe, praca często pomaga przetrwać trudne chwile. W ten sposób mogą zapomnieć o swoim bólu i lękach. W wielu przypadkach praca jest także zwyczajną koniecznością finansową. Dlatego powrót do obowiązków zawodowych jest niezwykle ważny, także w przypadku zakażenia HIV. Osoby zdrowe powinny znać podstawowe informacje nt. HIV i AIDS, aby nie mieć obaw i wątpliwości dotyczących dalszej pracy z osobą zakażoną HIV.

Krajowe Centrum ds. AIDS, we współpracy z Programem HIV/AIDS Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO), przetłumaczyło na język polski „Kodeks postępowania wobec problemu HIV/AIDS w środowisku pracy”. Kodeks jest dostępny na stronie www.aids.gov.pl. ILO wydało też w 2010 r. szereg zaleceń na ten temat (ILO Recommendation no. 200), które są stopniowo wdrażane przez rządy i pracodawców.

- Przeczytaj tę broszurę, zabierz do domu i pokaż swoim bliskim, rodzinie, znajomym.
- Poznaj fakty o HIV i AIDS. Aby zmniejszyć ryzyko zakażenia, korzystaj ze zdobytej w tym zakresie wiedzy. Podziel się informacjami ze swoją rodziną, kolegami oraz współpracownikami.
- Swoim przykładem pokaż innym, jak należy się zachować. Bądź wyrozumiały i pomocny dla osób żyjących z HIV i AIDS. Pamiętaj o tym, że ich życie w bardzo krótkim czasie uległo drastycznym zmianom. Najważniejsze jest więc to, aby umieć wysłuchać, zrozumieć i zaoferować wsparcie drugiej osobie, bez osądzania jej.

Nie, nie ma takiej potrzeby. Nie można zakazić się HIV w codziennych kontaktach zawodowych. Osoby, które w miejscu pracy mają kontakt z krwią (służba zdrowia, policja, straż pożarna, zespoły karetek ratunkowych, pracownicy służb więziennych), powinny stosować się do obowiązujących w ich zawodzie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz dbać o to, aby ich współpracownicy zachowywali się w podobny sposób.

Pracownicy placówek medycznych mają obowiązek zachowania tajemnicy lekarskiej. W większości państw poufność danych medycznych jest prawem pacjenta, tak jest również w Polsce. Do przestrzegania tajemnicy zawodowej ustawowo zobowiązani są wszyscy pracownicy medyczni (lekarze, pielęgniarki,

Co możesz zrobić?

Czy powinieneś podjąć specjalne środki ostrożności w pracy?

Zachowanie tajemnicy w pracy

położne, psychologdy) oraz pracownicy socjalni, którzy w związku z wykonywaną pracą uzyskali informację o zakażeniu.

Jeśli przestrzega się podstawowych zasad higieny, to w codziennym życiu, w tym w pracy, nie ma sytuacji grożących zakażeniem. Osoba seropozytywna nie musi informować o tym fakcie swojego pracodawcy. Jedyną osobą, która bezwzględnie musi zostać poinformowana o fakcie zakażenia, jest partner/ka seksualny/a danej osoby.

Wypadki w pracy

Jeżeli w miejscu pracy wydarzył się wypadek, zwykle środki ostrożności związane z przestrzeganiem higieny zminimalizują ryzyko zakażenia się wieloma drobnoustrojami chorobotwórczymi, w tym HIV.

NAJLEPSZYM SPOSOBEM ZABEZPIECZENIA SIEBIE I INNYCH PRZED ZAKAŻENIEM HIV JEST UZNANIE, ŻE KAŻDY MOŻE BYĆ POTENCJALNIE ZAKAŻONY HIV (LUB INNYMI CHOROBAМИ PRZENOSZONYMI PRZEZ KREW). W ZWIĄZKU Z TYM NALEŻY ZAWSZE PRZESTRZEGAĆ PODSTAWOWYCH ZASAD HIGIENY.

Pamiętaj

HIV nie przenosi się podczas normalnych kontaktów towarzyskich lub zawodowych.

Jedynie drogi przenoszenia zakażenia HIV to:

- niezabezpieczony (tzn. bez prezerwatywy) stosunek płciowy z osobą, która jest zakażona wirusem,
- przedostanie się zakażonej krwi do naszego organizmu,
- z zakażonej HIV matki na jej dziecko w trakcie ciąży, porodu lub podczas karmienia piersią.

Co powinna zrobić osoba udzielająca pierwszej pomocy?

HIV I AIDS A PIERWSZA POMOC

Gdyby w twojej pracy miał miejsce wypadek, czy wiedziałabyś/wiedziałbyś co należy zrobić? Czy bałabyś/bałbyś się, że zakazisz się HIV, podczas udzielania komuś pierwszej pomocy?

MUSIMY PAMIĘTAĆ O TYM, ŻE HIV – PODOBNIENIE JAK WIRUSOWE ZAPALENIE WĄTROBY, ZWANE POPULARNIE ŻÓŁTACZKĄ – JEST ZAKAŻENIEM KONTAKTOWYM, TZN. MUSI ISTNIEĆ DROGA WNIKNIĘCIA WIRUSA DO ORGANIZMU CZŁOWIEKA. PRZEDZIE WSZYSTKIM NALEŻY WIĘC ZABEZPIECZYĆ ODPOWIEDNIMI OPATRUNKAMI WSZELKIEGO RODZAJU SKALECZENIA LUB OTARCIA.

Osoba udzielająca pierwszej pomocy w każdym przypadku powinna zachować środki ostrożności. Powinna zabezpieczyć się przed wszelkimi rodzajami zakażeń, w tym HIV, HBV i HCV (wirusowe zapalenie wątroby typu B i C). HBV przenosi się dokładnie tymi samymi drogami co HIV, ale 100 razy łatwiej. Istnieje szczepionka zapobiegająca temu zakażeniu.

HCV przenosi się przede wszystkim przez krew, 10 razy łatwiej niż HIV. Przeciwno temu wirusowi nie ma szczepionki. Oba wirusy – HBV i HCV – mogą powodować poważne konsekwencje zdrowotne. W trakcie udzielania pierwszej pomocy przestrzegaj podstawowych zasad:

- Zawsze pamiętaj o użyciu jednorazowych rękawiczek. Miej pod ręką środki odkażające oraz odpowiednio wyposażoną apteczkę. Środki pierwszej pomocy powinny zawsze znajdować się w dostępnym i dobrze oznakowanym miejscu.
- Unikaj kontaktu z krwią oraz innymi płynami ustrojowymi drugiej osoby, jeśli nie masz jednorazowych rękawiczek.
- Nigdy nie wkładaj i nie zdejmuj rękawiczek przy pomocy zębów.
- Wszelkie skaleczenia, pęknięcia na skórze lub otwarte rany osoby, której udzielasz pomocy, pokryj najpierw jałowym opatrunkiem.
- Podczas zdejmowania zużytych rękawiczek wywróć je na drugą stronę. W ten sposób wszelkie zarazki pozostaną wewnątrz.
- Rękawiczki wyrzuć do kosza, uprzednio zawijając je szczelnie w plastikową torebkę.
- W przypadku gdy miałas/miałeś kontakt z krwią lub innymi płynami ustrojowymi drugiej osoby, umyj ręce i inne odsłonięte powierzchnie skóry.

Co należy zrobić z rozlaną krwią lub innymi płynami ustrojowymi?

HIV jest słabym wirusem, który niszczą powszechnie dostępne środki dezynfekcyjne zawierające np. chlor.

Co należy zrobić z odzieżą poplamioną krwią?

Odzież poplamioną krwią lub innymi płynami ustrojowymi, należy wyprać z dodatkiem detergentów, najlepiej w pralce automatycznej.

Czy zrobienie drugiej osobie sztucznego oddychania wiąże się z jakimś niebezpieczeństwem?

Praktycznie nie. W literaturze medycznej nie ma żadnego opisu przypadku zakażenia, do którego mogło dojść w taki sposób. Ślina nie jest przecież materiałem zakaźnym. W sytuacji zagrożenia życia nie powinniśmy wzbraniać się przed udzieleniem drugiej osobie takiej pomocy. Jeśli w ślinie jest widoczna gołym okiem domieszka krwi, warto mieć i nałożyć specjalną maseczkę na usta ratowanej osoby, by uniemożliwić kontakt jej krwi z błonami śluzowymi jamy ustnej ratownika. Apteczka pierwszej pomocy dostępna w zakładzie pracy powinna zawierać taką maseczkę. Każdemu może przytrafić się sytuacja, w której to od niego będzie zależało życie drugiej osoby, dlatego warto się w nią zaopatrzyć również do użytku prywatnego i wozić w apteczce samochodowej. Maseczki można nabyć w aptekach.

HIV I AIDS A SEKS

Sensacyjne nagłówki w prasie wytworzyły pewne mity na temat HIV i seksu. Poniżej przedstawiamy fakty, które pozwolą ci poznać prawdę.

Kontakt płciowy (seks z penetracją)

U osób zakażonych HIV wirus znajduje się nie tylko we krwi, ale też w wydzielinach narządów płciowych – spermie (niewielkie ilości mogą występować też w preejakulacie), a także w wydzielinie pochwy.

W dobie HIV i AIDS seks jest bezpieczny tylko dla osób, które są dla siebie pierwszymi w życiu partnerami seksualnymi i nie miały innych ryzykownych zachowań, a później są sobie wzajemnie wierne. Im częściej zmienia się partnerów seksualnych, tym bardziej naraża się na ryzyko zakażenia HIV. Pamiętaj o tym, że na podstawie wyglądu zewnętrznego nie można rozpoznać, czy dana osoba jest zakażona HIV.

Najbardziej ryzykowne są kontakty analne (dla strony biernej) oraz kontakty waginalne (dopochwowe) bez użycia prezerwatywy.

Warto też pamiętać, że HIV nie jest ani jedyną, ani najbardziej zakaźną chorobą przenoszoną drogą płciową. Podczas kontaktów seksualnych można zakazić się kiłką, rzeżączką, opryszczką, chlamydiami, wirusem zapalenia wątroby typu B i innymi.

Występowanie stanów zapalnych i chorób przenoszonych drogą płciową z jednej strony zwiększa zakaźność HIV osoby zakażonej, z drugiej – możliwość zakażenia się osoby dotychczas zdrowej.

Co sprawia, że seks staje się bezpieczniejszy?

Kontakty seksualne mogą być bezpieczniejsze, jeśli od początku do końca każdego kontaktu z penetracją używana będzie dobrej jakości, nieprzeterminowana i właściwie założona prezerwatywa.

Prezerwatywy są jedynym środkiem, który zmniejsza ryzyko zakażenia HIV.

W niektórych krajach świata dostępne są też prezerwatywy dla kobiet.

KONTAKTY SEKSUALNE, W KTÓRYCH NIE DOCHODZI DO KONTAKTU Z WYDZIELINAMI NARZĄDÓW PŁCIOWYCH LUB Z KRWIĄ, SĄ BEZPIECZNE.

Aby prezerwatywa mogła ochronić przed zakażeniem HIV i innymi chorobami przenoszonymi drogą płciową, trzeba umieć jej używać.

Stosowanie prezerwatyw

Czy wiesz, że...?

- Należy stosować prezerwatywy, które posiadają atest. Takie prezerwatywy są oznakowane certyfikowanym symbolem CE.

- Nawet jeżeli kobieta stosuje inne środki antykoncepcyjne, takie jak np. pigułka antykoncepcyjna, należy używać również prezerwatyw. Tabletki nie chronią przed HIV i innymi chorobami przenoszonymi drogą płciową.
- Tłuszcz może zniszczyć powierzchnię prezerwatywy. W celu jej nawilżenia nie należy stosować środków na bazie tłuszczu, takich jak: wazelina, płyny do pielęgnacji ciała, olejki i kremy. Zawsze należy stosować środki nawilżające (lubrykanty) na bazie wody, dostępne w aptekach i drogeriach.
- Najbezpieczniejsze są prezerwatywy zrobione z lateksu. Większość sprzedawanych prezerwatyw zawiera specjalny płyn nawilżający, dzięki czemu łatwiej się je zakłada.
- Przy stosunkach analnych powinno się zawsze stosować prezerwatywy supermocne *extra strong*, ale jeśli nie ma takich, lepiej użyć zwykłej, niż żadnej.
- Na niektórych prezerwatywach zamieszczona jest informacja, że są one pokryte specjalną substancją plemnikobójczą – nonoxynolem 9. Takich prezerwatyw nie powinno się kupować! Nonoksynol 9 podrażnia błony śluzowe i tym samym zwiększa ryzyko zakażenia. Nie należy również używać środków plemnikobójczych stosowanych miejscowo zawierających tę substancję.

Seks oralny

Seks oralny polega na stymulacji strefy genitalnej partnera/partnerki ustami lub językiem. Ryzyko zakażenia jest niewielkie – nie występuje wtedy, gdy błony śluzowe jamy ustnej nie mają kontaktu z nasieniem partnera, wydzieliną pochwy lub krwią. Do seksu oralnego produkowane są prezerwatywy smakowe.

Głęboki pocałunek

Istnieje bardzo małe prawdopodobieństwo zakażenia się HIV podczas głębokich pocałunków. Dotychczas nie stwierdzono żadnego takiego przypadku.

Aksesoria stosowane w seksie

Wspólne korzystanie z wszelkich akcesoriów podczas seksu, takich jak wibratory i stymula-

tory, niesie ze sobą pewne ryzyko przeniesienia zakażenia HIV na drugą osobę. Najlepiej więc nie korzystać wspólnie z żadnych akcesoriów lub korzystać z nich tylko z użyciem prezerwatywy.

Prawidłowe stosowanie prezerwatywy może obniżyć ryzyko zakażenia się HIV lub innymi chorobami przenoszonymi drogą płciową. Może też zabezpieczyć przed niepożądaną ciążą.

Każdy człowiek powinien zadbać o własne zdrowie. Dlatego zawsze nalegaj na stosowanie prezerwatywy.

Pamiętaj

- Nigdy nie używaj prezerwatywy, która już raz była używana. Zawsze zakładaj nową.
- Sprawdź na opakowaniu jej datę ważności.
- Zawsze miej pod ręką odpowiednią liczbę prezerwatyw i przechowuj je we właściwy sposób (bez dostępu do ciepła, światła lub wilgoci).
- Zawsze wyjmuj prezerwatywę z opakowania w bardzo delikatny sposób.
- Upewnij się, czy folia, paznokieć lub twoja biżuteria nie uszkodziły powierzchni prezerwatywy.
- Przed nałożeniem sprawdź, czy wewnątrz prezerwatywy nie pozostało niewypuszczone powietrze.
- Do nawilżania prezerwatywy stosuj środki rozpuszczalne w wodzie, w skład których nie wchodzi tłuszcz lub olejki.
- Zużytą prezerwatywę wyrzuć do kosza, po uprzednim zawinięciu jej w papier lub chusteczkę higieniczną.

HIV I AIDS A NARKOTYKI

Po użyciu narkotyków, alkoholu lub innych substancji zmieniających świadomość, ryzyko zakażenia znacznie wzrasta.

Bardzo łatwo zakazić się HIV podczas wstrzykiwania sobie narkotyków lub innych substancji oraz używania wspólnych igieł, strzykawek i akcesoriów do przygotowywania oraz przyjmowania narkotyków. Można także zakazić się HIV od osoby używającej igły (do akupunktury, tatuażu, itp.), z której korzystali inni ludzie. Picie alkoholu i zażywanie środków psychoaktywnych może spowodować niewłaściwą ocenę sytuacji lub brak odpowiedniej ostrożności w niektórych sytuacjach. To zwiększa ryzyko zakażenia HIV.

*Jeśli wstrzykujesz
sobie narkotyki:*

- Zawsze używaj własnego sprzętu.
- Nigdy nie pożyczaj swojego sprzętu innym osobom, nawet jeśli znasz je bardzo dobrze i myślisz, że są zdrowe.
- Wyrzuć zużyte igły oraz strzykawki w bezpieczny sposób, np. włóż je do zamykanej puszki lub pojemnika.
- Powinieneś wiedzieć, że:
Jednorazowe, sterylne igły i strzykawki można w Polsce kupować bez recepty.
W niektórych miastach istnieją programy wymiany igieł i strzykawek.

HIV I AIDS A PRZEKŁUWANIE USZU I INNYCH CZĘŚCI CIAŁA

Pamiętaj, aby zawsze zapytać, czy sprzęt, którym będzie przekłuwana twoja skóra, jest jednorazowego użytku lub został wysterylizowany przed zabiegiem

- Wszelkie narzędzia wykorzystywane do przekłuwania skóry (podczas wykonywania tatuażu, akupunktury i usuwania owłosienia) mogą być zanieczyszczone krwią, a więc stanowić drogę przenoszenia HIV.
- Osoby profesjonalnie zajmujące się tego typu zabiegami powinny sterylizować sprzęt lub wykorzystywać tylko narzędzia jednorazowego użytku.

HIV I AIDS A DZIECI

*HIV i AIDS to problem,
który dotyka także dzieci*

- Dzieci zakażone HIV lub chore na AIDS, na równi z innymi dziećmi potrzebują miłości, wsparcia, życia w normalnych warunkach. Mogą uczyć się i bawić wraz ze zdrowymi dziećmi, ponieważ nie narażają ich na zakażenie HIV.
- Kontakt z bliskimi jest istotny dla wszystkich ludzi, a zwłaszcza dla dzieci zakażonych HIV lub chorych na AIDS – przytulanie, obejmowanie i całowanie nie niosą ze sobą żadnego ryzyka.

HIV A CIĄŻA

*Kobieta, która jest zakażona HIV,
może zakazić swoje dziecko*

Obecnie wiadomo, że kobieta świadoma swojego zakażenia, która w czasie ciąży pozostaje pod opieką ginekologa i specjalisty zajmującego się leczeniem zakażonych HIV, przyjmuje leki antyretrowirusowe i nie karmi swojego dziecka piersią, zmniejsza ryzyko przeniesienia zakażenia prawie do zera.

Jeśli więc planuje się ciążę, wskazane jest, aby zarówno przyszła mama, jak i przyszły tata zrobili test na HIV. Takie postępowanie rekomendują eksperci Polskiego Towarzystwa Naukowego AIDS oraz Polskiego Towarzystwa Ginekologicznego.

PODRÓŻOWANIE ZA GRANICĄ

Epidemia HIV i AIDS występuje we wszystkich państwach świata, ale każde z nich doświadcza jej inaczej. Podczas wyjazdów za granicę – służbowo czy prywatnie – należy zachować ostrożność i przestrzegać podstawowych zasad bezpieczeństwa.

Przy robieniu tatuażu, piercingu (przekłuwanie, kolczykowanie) i wykonywaniu zabiegów, podczas których dochodzi do przerywania ciągłości skóry, zawsze należy upewnić się, czy sprzęt używany do tych zabiegów jest sterylny, najlepiej jednorazowego użytku.

Nie wszystkie placówki medyczne na świecie, poza krajami rozwiniętymi, dysponują właściwymi metodami dezynfekcji i sterylizacji oraz jednorazowym sprzętem. W takich sytuacjach warto zrezygnować z wykonywania tego typu zabiegów za granicą. Zabieranie ze sobą jednorazowych igieł i strzykawek – na wszelki wypadek – nie jest dobrym pomysłem. Można

zostać posądzonym o używanie nielegalnych narkotyków, co w niektórych krajach może pociągnąć za sobą poważne konsekwencje, włącznie z karą śmierci.

Podczas kontaktów seksualnych z partnerami/partnerkami poznanymi w innych krajach, zawsze powinnaś/powinieneś używać prezerwatywy! Dobrze jest zabrać ze sobą odpowiednią ich liczbę, żeby mieć je pod ręką, kiedy będą potrzebne.

Niektóre kraje świata w dalszym ciągu utrudniają wjazd osobom zakażonym – mimo że jest to postępowanie niezgodne z aktualną wiedzą i zaleceniami międzynarodowymi.

TEST W KIERUNKU HIV

Test wykrywający obecność antygenu lub przeciwciał HIV jest jedynym sposobem, aby dowiedzieć się, czy jest się zakażonym HIV. Na czy polega ten test? W jakiej sytuacji można, a w jakiej powinno się go wykonać?

Jeśli z jakichś powodów podejrzewa się możliwość zakażenia HIV, jedynym sposobem sprawdzenia, czy doszło do zakażenia, jest zrobienie testu na HIV. Od wielu lat w Polsce w każdym województwie działają punkty konsultacyjno-diagnostyczne (PKD), w których testy wykonuje się bez skierowania, bezpłatnie i anonimowo. Najlepiej zrobić test w jednym z takich punktów, w których dzięki obecności wykwalifikowanego doradcy, można wyjaśnić wiele wątpliwości dotyczących HIV i AIDS, dowiedzieć się, jak zachowywać się bezpieczniej dla siebie i innych.

W czasach, gdy istnieje skuteczna terapia antyretrowirusowa, wiedza o zakażeniu HIV ratuje życie.

W testach poszukuje się przeciwciał anti-HIV, a coraz częściej także jednego z antygenów wirusa – antygenu p24. Są to testy III i IV generacji.

Przeciwciała powstają w odpowiedzi na kontakt z wirusem. Ich zadaniem jest walka z wirusem, ale nie są one w stanie całkowicie usunąć HIV z organizmu osoby zakażonej. Do wyprodukowania przez organizm takiej ilości przeciwciał, które mogłyby zostać wykryte przez test, potrzeba czasu – ten czas od

momentu zakażenia do momentu, w którym możliwe jest wykrycie przeciwciał anti-HIV to tak zwane okienko serologiczne.

Antygen p24 pojawia się we krwi osoby zakażonej wcześniej, niż wykrywalna odpowiednia ilość przeciwciał. Niezależnie od generacji testu, wynik ujemny jest prawdziwy, jeśli od zakażenia do zrobienia testu minęły przynajmniej 3 miesiące.

Test polega na badaniu próbki krwi, pobranej zazwyczaj z żyły w zgięciu łokciowym, którą przesyła się do laboratorium w celu przeprowadzenia poszukiwań antygenu p24 i przeciwciał anti-HIV. Wyniki testu znane są często już następnego dnia, niekiedy 2–3 dni później. W punkcie konsultacyjno-diagnostycznym doradca wyjaśnia wszelkie wątpliwości i odpowiada na pytania związane z testem.

Dopiero pozytywny wynik tzw. testu potwierdzenia stwierdza zakażenie HIV i jest wskaza-

Na czym polega test?

niem do jak najszybszego zgłoszenia się do lekarza specjalisty zajmującego się leczeniem osób żyjących z HIV.

SZCZEGÓŁOWYCH INFORMACJI UDZIELA TELEFON ZAUFANIA HIV/AIDS: 801 888 448 (POŁĄCZENIE PŁATNE TYLKO ZA PIERWSZĄ MINUTĘ) ORAZ 22 692 82 26.

INFORMACJE MOŻNA RÓWNIEŻ UZYSKAĆ W PORADNI INTERNETOWEJ HIV/AIDS ([WWW.AIDS.GOV.PL/PI/](http://www.aids.gov.pl/pi/)).

LISTA PUNKTÓW KONSULTACYJNO-DIAGNOSTYCZNYCH, WYKONUJĄCYCH TESTY W KIERUNKU HIV ORAZ OSÓD-KÓW ZAJMUJĄCYCH SIĘ LECZENIEM, DOSTĘPNA JEST NA STRONIE INTERNETOWEJ KRAJOWEGO CENTRUM DS. AIDS ([WWW.AIDS.GOV.PL](http://www.aids.gov.pl)).

Co oznacza wynik testu?

- Negatywny (ujemny) wynik testu przesiewowego IV generacji oznacza, że nie wykryto ani antygenu p24 wirusa, ani przeciwciał anti-HIV. Wynik informuje o stanie zdrowia

sprzed trzech miesięcy, ponieważ tyle czasu potrzebuje organizm, by przygotować odpowiedź na zakażenie, które wykrywa test (istnieje tzw. okienko serologiczne). Dlatego właściwy termin wykonania testu należy zawsze przedyskutować z lekarzem lub doradcą z punktu konsultacyjno-diagnostycznego. Negatywny wynik testu nie znaczy, że nie można zakażyć się HIV w przyszłości. Jeśli będzie się podejmować ryzykowne zachowania, możliwość zakażenia istnieje zawsze.

- Pozytywny (dodatni) wynik testu przesiewowego ZAWSZE należy potwierdzić testem potwierdzenia, np. Western blot. Dopiero dodatni wynik testu potwierdzenia upoważnia do rozpoznania zakażenia HIV. Pozytywny wynik testu nie wskaże, kiedy doszło do zakażenia, ani czy lub kiedy nastąpi zachorowanie na AIDS. Pozwoli jednak prowadzić kontrolę stanu układu immunologicznego oraz rozpocząć w odpowiednim momencie leczenie, które spowolni postęp zakażenia i będzie chroniło przed innymi infekcjami.

Pamiętaj

- Jeśli sądzisz, że możesz być zakażony HIV, powinieneś skontaktować się z odpowiednio przeszkolonym doradcą w punkcie konsultacyjno-diagnostycznym w celu oszacowania ryzyka.
- W Polsce istnieją telefony zaufania – anonimowe linie, które oferują pomoc w sprawach związanych z HIV i chorobami przenoszonymi drogą płciową.
- Potrzebne adresy i numery telefonów znajdziesz na stronie internetowej Krajowego Centrum ds. AIDS: www.aids.gov.pl

SŁOWNICZEK

AIDS

(ang. *Acquired Immune Deficiency Syndrome*) zespół nabytego niedoboru (upośledzenia) odporności.

ANTYKONCEPCJA

stosowanie środków zapobiegających ciąży; metody zapobiegania ciąży.

CHLAMYDIOZA

jedno z zakażeń przenoszonych drogą płciową, które może powodować poważne powikłania, np. stany zapalne dróg rodnych i niepłodność u kobiet i mężczyzn oraz stany zapalne stawów i spojówek u mężczyzn.

HERPES SIMPLEX

wirus wywołujący opryszczkę.

HIV

(ang. *Human Immunodeficiency Virus*) ludzki wirus nabytego niedoboru (upośledzenia) odporności wywołujący AIDS.

HOMOSEKSUALIZM

pociąg seksualny do tej samej płci; wyłączność kontaktów seksualnych z tą samą płcią.

KIŁA

(dawniej zwana syfilisem) jedna z chorób przenoszonych drogą płciową, wywołwana przez drobnoustroj zwaną krętkiem białym; poddaje się leczeniu penicyliną, nieleczona prowadzi do bardzo groźnych następstw.

LEKI ANTYRETROWIRUSOWE (ARV)

leki stosowane w terapii osób, u których wykryto obecność wirusa HIV; hamują namnażanie HIV w organizmie osoby zakażonej, ale nie eliminują go całkowicie.

RZEŻĄCZKA

jedna z chorób przenoszonych drogą płciową, wywołwana przez bakterię zwaną dwowinką rzeżączki; powikłania choroby prowadzą do niepłodności u kobiety i mężczyzny.

SEKS ANALNY

stosunek płciowy polegający na wprowadzeniu męskiego członka do odbytu.

SEKS ORALNY

stosunek seksualny polegający na całowaniu i pieszczaniu narządów płciowych partnera.

SEKS WAGINALNY (POCHWOWY)

stosunek seksualny polegający na wprowadzeniu męskiego członka do pochwy kobiety.

SPERMA (INACZEJ NASIENIE)

gęsta wydzielina zawierająca plemniki, która wytryskuje z męskiego członka podczas orgazmu.

SYSTEM IMMUNOLOGICZNY (ODPORNOŚCIOWY)

chroni przed chorobami bakteryjnymi i wirusowymi oraz rakiem; jego uszkodzenie może spowodować poważne choroby, np. AIDS.

WYNIK HIV (-)

niewykrycie przeciwciał przeciwko HIV lub antygeny wirusa aktualnie dostępnymi testami.

WYNIK HIV (+)

seropozytywność, zakażenie HIV wykryte testem.

DOKUMENTY OKREŚLAJĄCE POLITYKĘ PAŃSTWA W ZAKRESIE HIV I AIDS:

1. Harmonogram realizacji Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS opracowany na lata 2012-2016, Warszawa 2012.
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 15 lutego 2011 r. w sprawie Krajowego Programu Zapobiegania Zakażeniom HIV i Zwalczenia AIDS, Dziennik Ustaw Nr 44, poz. 227.
3. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 23 września 2010 r. w sprawie standardów postępowania oraz procedur medycznych przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, porożu oraz opieki nad noworodkiem, Dziennik Ustaw Nr 187, poz. 1259.

BIBLIOGRAFIA:

1. Kontra – Biuletyn Krajowego Centrum ds. AIDS, www.aids.gov.pl.
2. Gładysz A. (red.), Zakażenia HIV/AIDS, poradnik dla lekarzy praktyków, Wrocław 2007.
3. Najważniejsze pytania o HIV i AIDS, Poznań 2007.
4. Ptaszek G. (red.), Polska strategia zapobiegania HIV/AIDS w latach 1985–2005, Warszawa 2006.
5. Halota W., Juszczyk J. (red.), HIV/AIDS. Podręcznik dla lekarzy i studentów, Szczecin 2006.
6. Marzec-Bogusławska A., Zanim wybierzesz się w podróż... pomyśl o zdrowiu. Poradnik, Poznań 2001.
7. Brodman M., Hacker J., Kranz R., Mity o bezpiecznym seksie a AIDS, Warszawa 1999.
8. Nowak A. (red.), Duszpasterskie wyzwanie wobec narkomanii i AIDS, Szczecin 1998.
9. Szwarc A. (red.), AIDS i prawo karne, Poznań 1996.
10. Niemiec T. (red.), Rekomendacje grupy ekspertów powołanych przez Polskie Towarzystwo Ginekologiczne w zakresie perinatalnej transmisji HIV z dnia 24.10.2008 r., Ginekologia Polska 1/2009, s. 59-62.
11. Rogowska-Szadkowska D. (red.), Życ z wirusem..., Krajowe Centrum ds. AIDS, Warszawa 2010 (dostępny na stronie Krajowego Centrum ds. AIDS).
12. Strona internetowa Krajowego Centrum ds. AIDS www.aids.gov.pl

*Przyjdź
i porozmawiaj!
Zrób test!*

W punkcie konsultacyjno-diagnostycznym (PKD) można bezpłatnie i anonimowo wykonać test w kierunku HIV, a także uzyskać poradę zarówno przed testem, jak i po teście.

Aktualne adresy PKD znajdziesz na stronie internetowej www.aids.gov.pl; niezbędne informacje możesz też uzyskać w Telefonie Zaufania HIV/AIDS: 22 692 82 26 lub 801 888 448 (połączenie płatne tylko za pierwszą minutę).

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY SFINANSOWANY PRZEZ KRAJOWE CENTRUM ds. AIDS
ZE ŚRODKÓW MINISTERSTWA ZDROWIA

Agenda Ministra Zdrowia

Krajowe Centrum ds. AIDS
ul. Samsonowska 1
02-829 Warszawa
tel. 22 331 77 77
www.aids.gov.pl

TELEFON ZAUFANIA HIV/AIDS:
801 888 448* (22) 692 82 26

*POŁĄCZENIE PŁATNE TYLKO ZA PIERWSZĄ MINUTĘ